

SKUTKY KAJÚCNOTI

Pokánie v starom zákone – korene pokánia – bolesť a zmena s nápravou – definícia Katechizmu – znaky „slušného pokánia“ – posun od pokánia ku znakom pokánia – a od znakov pokánia k sebazáporu – k čomu vyzýva Cirkev? – sebazápor vs. Pokánie – aké sú teda skutky pokánia? – na príklade piatku – záverečná odpoveď

V cykle tematických kázni nám na dnes vyšla zaujímavá téma: „**Kajúcnosť – čo je to? Aké skutky kajúcnosti môže konať dnešný človek?**“ Takže: čo je to?

Ak sa pozrieme do **Starého Zákona**, zistíme, že pojem „pokánie“ v ňom prakticky nejestvuje. Neznamená to však, že by pojem pokánia nepoznal. Naopak, pokánie, spojené s jeho tradičnými prejavmi (pôst, nárek,...) sa v SZ vyskytuje hojne a často. Pomôže nám lepšie pochopiť, o čo vlastne pri pokání ide:

Základom je hebrejské slovo nachama, ktoré sa v praxi zvykne prekladať slovom „pokánie“, „kajať sa“ a ktoré v presnom preklade znamená smútiť, nariekať, ale aj utešovať. **Pokánie je teda o smútku, o bolesti.** V praxi človek prežíva smútok a bolesť z dvoch príčin: keď sám urobí niečo zlé a ľutuje to, alebo keď sa jemu samému udeje niečo zlé a trpí. Vo vzťahu k Bohu sa oboje zlialo dohromady, pretože Hebreji si uvedomovali, že **aj zlo, ktoré postihuje ich, je v konečnom dôsledku výsledkom ich hriechu** a porušeniu Zmluvy s Bohom. Stačí, ak si uvedieme dve miesta, na ktorých Biblia tento fakt jasne vykresľuje. Prvé nájdeme v 81. žalme, kde Boh hovorí: „¹¹ Ved' ja som Pán, tvoj Boh, ja som Ťa vyviedol z egyptskej krajiny; otvor si ústa a ja ti ich naplním. ¹² Ale môj ľud nepočúval na môj hlas a Izrael nedbal o mňa. ¹³ Preto som ich ponechal v tvrdosti ich srdca: nech si len idú za svojimi preludmi. ¹⁴ Keby ma môj ľud bol poslúchol, keby bol Izrael kráčal mojimi cestami, ¹⁵ ihneď by som bol jeho nepriateľov pokoril a jeho utláčateľov svojou rukou pritlačil. ¹⁶ Zaliečali by sa mu nepriatelia Pánovi a ich osud by trval naveky. ¹⁷ Krmil by som ho jadrom pšeničným a sýtil medom zo skaly.“ (Ž 81,11-17). Druhé miesto nájdeme u Daniela: „⁵ Zhrešili sme, konali sme zlo a páchali neprávosť; vzbúrili sme sa a odklonili sme sa od tvojich príkazov a od tvojho práva. ⁶ Nepočúvali sme na tvojich sluhov, prorokov, ktorí v tvojom mene hovorili našim kráľom, našim kniežatám, našim otcom a celému ľudu krajiny. ⁷ Tebe, Pane, náleží spravodlivosť, nám však zahanbená tvár, akú ju majú dnes mužovia Júdska, obyvatelia Jeruzalema a všetci Izraeliti, blízki i vzdialení v rozličných krajinách, kde si ich zahnal pre ich nevernosť, ktorou sa proti tebe prehrešili.“ (Dan 9,5-7).

- **BOLEŠŤ** pokánia, smútok, zlomenosť, sa prejavujú aj navonok a to veľmi charakteristicky. Zlomený muž, plný bolesti, zvyčajne nemá chuť na radovánky, na oslavy, ba nechutí mu ani jesť. Kašle na odev, na vlasy, na mejkap a účes, jeho srdce a myseľ je naplnená inými vecami, než podobnými maličkosťami.

- **ZMENA A NÁPRAVA** je druhým znakom tohto stavu pokánia. Človek, ktorý spôsobil zlo, sa ho usiluje nahradiť,

napraviť, odčiniť – a usiluje sa dobudúca niečomu podobnému vyhnúť. Vracia sa naspäť na cestu Božiu, k Bohu a Jeho Zmluve, ktorú opustil.

Toto sú dva základné znaky pokánia: smútok a bolesť a obrátenie so zmenou života a konania a náhradou spôsobenej škody. Takto to definuje a zhrňuje aj Katechizmus Katolíckej cirkvi, keď o pokání hovorí nasledovne:

„*Vnútorne pokánie je radikálne preorientovanie celého života, návrat, obrátenie sa k Bohu celým srdcom, zanechanie hriechu, odvrátenie sa od zla spojené s odporom k zlým skutkom, ktorých sme sa dopustili. Zároveň zahŕňa v sebe túžbu a rozhodnutie zmeniť život s nádejou na Božie milosrdenstvo a s dôverou v pomoc Božej milosti. Toto obrátenie srdca sprevádza spasiteľná bolesť a spasiteľný zármutok, ktoré cirkevní Otcovia nazvali animi cruciatus (trýzeň duše), compunctio cordis (skrúsenosť srdca).“ (KKC 1431). Bez tohto postoja nejestvuje, napríklad, ani platná svätá spoveď!*

A teraz pozor, pretože teraz prichádza to zaujímavé:

Vonkajšie prejavy vnútornej bolesti totiž vytvárajú **predpoklad pre vznik akejkoľvek spoločenskej konvencie**, ktorá navonok definuje, ako by mal vyzeráť slušný človek, keď sa práve „oddáva“ pokániu. *Je to niečo podobné, ako u nás „nosenie smútku“. Z prirodzených prejavov smútku a bolesti nad smrťou milovanej osoby sa vyvinulo spoločenské pravidlo, ktoré určuje, že pár mesiacov po smrti blízkeho človeka by sme sa mali obliekať do čierneho, nechodiť na zábavy, nesláviť svadby a podobne. Stala sa z toho vonkajšia norma, ktorú ľudia z ohľadu na okolie a verejnú mienku dodržiavajú – často bez ohľadu na to, čo naozaj nejaký smútok cíti, alebo nie.*

Podobne v Izraeli sa vyvinuli určité vonkajšie znaky „slušného pokánia“: pôst, neupravené vlasy a brada, roztrhnuté šaty (ako znak toho, že sa o niečo také ako šaty a elegancia pre svoju bolesť nestaráme), sypanie si popola na hlavu (tiež náznak neupravenosti človeka, ktorý sa pre svoju bolesť ani nestará, ako vyzerá). Slušný človek, ktorý koná pokánie, by mal vyzeráť tak, aby zodpovedal týmto predstavám.

Odtiaľ je už len **krôčik k podstatnej zámene: k zámene pokánia za tieto prejavy (znaky) pokánia:**

- Dovtedy **pokánie** bolo stavom smútku a bolesti, pre ktoré sme si ani neuvedomovali, že nejeme, nepijeme, premáhal nás plač, nárek a zármutok – a na ostatnom nám ani veľmi nezáležalo.

- Teraz však pokánie znamená **čosi konať**: postiť sa, obliecť sa do vrecoviny, nasypať si popol na hlavu...

Nakoniec sa dostávame tam, kde sa často nachádzame v dnešnej dobe, medzi katolíkmi: totiž k zámene pokánia so sebazáporom!

Asi nič nie je vzdialenejšie predstave skutku pokánia ako formy sebazáporu. Sebazápor a pokánie – to sú dve podstatne odlišné veci. To, že si v piatok odoprieme jedlo, že cez pôst nefajčíme, ... – to sú sebazápor. Nie sú to ale skutky pokánia. Pôstna disciplína, schválená KB ČSFR dňa 20. januára 1992 hovorí: „Všetky piatky v roku sú dňami pokánia. Veriaci v tieto dni konajú pokánie...“. Pokánie, nie sebazápor! Takže si poďme vysvetliť rozdiel medzi „sebazáporom“ a „pokáním“.

SEBAZÁPOR:

Dá sa konať z viacerých pohnútok:

- Tréning vôle – cvičenie sa v prekonávaní prekážok a bolesti. V tomto zmysle pestovali sebazápor napríklad Pytagorejci. V tomto ponímaní to môže byť užitočné aj dnes, pre nás osobne.
- Umŕtvovanie – vychádzajúce z predstavy, že svet je zlý a človek musí sám seba umŕtviť a zrieknuť sa sveta a hmoty, aby mohol byť spasený. Takto to vnímajú napríklad hinduisti, alebo kedysi pohanskí gnostici, možno stoici...
- Nátlak na bohov – v hinduizme rozšírená predstava, že askéza (v zmysle spôsobovania si bolesti a utrpenia) funguje ako prostriedok, ktorým ovládame bohov a môžeme tak od nich vymámiť rôzne dary.

POKÁNIE:

Pokánie je, naopak, stav bolesti a smútku nad vlastným hriechom, spojený s túžbou radikálne zmeniť svoj život, zanechať hriech a navrátiť sa naspäť, k Bohu.

Aké sú teda SKUTKY POKÁNIA?

Skutky pokánia sú skutky, ktoré napomáhajú pokániu – čiže bolesti nad hriechom spojenej s návratom k Bohu a s nápravou spôsobenej škody.

Ak skutok k tomuto postojú pokánie nevedie, nie je to skutok pokánie. Môže to byť sebazápor, ale nie skutok pokánie!

Najlepšie to možno pochopíme na príklade *piatkového pôstu*:

- Ak je nejedenie mäsa (či nejedenie vôbec) v piatok prejavom našej bolesti zoči-voči krížu Ježiša Krista a ak v nás prebúda a prehlbuje túžbu po úplnom patrení Kristovi a nasledovaní Krista, je to skutok pokánia, ku ktorému nás Cirkev v tento deň pozýva.
- Ak v nás ale daný skutok neprehlbuje vzťah s Bohom, nijako nemení náš život, nevedie ku skutočnej ľútosťi a bolesti nad hriechom, ak je to len *nepríjemnosť*, ktorú podstupujeme, ale nič viac – potom je to sebazápor. Z psychologického hľadiska môže mať svoj význam (tréning vôle a sebaovládania), ale s kresťanstvom to už veľa spoločného nemá a určite to nie je zadosťučinenie požiadavke na „pokánie“ v tento deň.
- A pokiaľ je to len tradícia – jednoducho si miesto mäsa

urobíme nejaké iné chutné jedlo – tak potom to nie je *nič!* Vôbec nič! A hoci sme formálne mäso v piatok nejedli, v žiadnom prípade sme tým nenaplnili príkaz *skutku pokánia*, ktorý by sme v tento deň mali konať.

Aj preto Cirkev ponecháva pri výbere *skutku pokánia* v piatok veľkú pružnosť, konkrétne hovorí toto: „*Veriaci v tieto dni konajú pokánie niektorým z nasledujúcich spôsobov: 1. zdržiavanie sa mäsitého pokrmu, 2. skutok nábožnosti: účasť na svätej omši alebo krížová cesta alebo bolestný ruženec, 3. čítanie Svätého písma trvajúce aspoň 10 minút, 4. skutok lásky k blížnemu: návšteva chorého s konkrétnym prejavom pomoci alebo návšteva cintorína spojená s modlitbou alebo hmotná pomoc chudobným či viacdetným rodinám a pod., 5. zrieknutie sa sledovania televíznych programov (okrem správ) alebo fajčenia alebo alkoholických nápojov alebo iné sebazaprenie.*“ (Pôstna disciplína, schválená KB ČSFR dňa 20. januára 1992). A aj keď text používa termín „alebo iné sebazaprenie“ – predsa zmyslom tohto konania, ktorý vyplýva práve z v texte načrtnutých spôsobov, je skutočne *pokánie* – obrátenie sa, mocnejšie nasmerovanie sa na cestu s Bohom, zanechanie hriechu... Vtedy aj ono „sebazaprenie“ má zmysel, ak totiž vedie k oslobodeniu sa od závislosti a tým k intenzívnejšiemu nasledovaniu Krista v slobode, ktorú tak získavame.

Ale ešte raz: **kritériom je vždy toto jediné: či daný skutok napomáha premene nášho života** v zmysle zanechávania hriechu, stále dôkladnejšieho a horlivejšieho nasledovania Ježiša Krista a plnenia Jeho príkazov a v zmysle nápravy a vynáhrady, spôsobenej našim hriechom, ľahostajnosťou a zlými skutkami.

Takže: AKÉ SÚ TO SKUTKY POKÁNIA?

SKUTKY POKÁNIA SÚ SKUTKY, KTORÉ NAPOMÁHAJÚ NAŠE OBRÁTENIE: ČIŽE ĽÚTOSŤ A BOLESTĽ NAD HRIECHOM, BÁŽEŇ A LÁSKU VOČI BOHU, RADIKÁLNU ZMENU ŽIVOTA, SPOČÍVAJÚCU V ODMIETNUTÍ ZLA A HRIECHU, V NÁPRAVE SPÔSOBENEJ ŠKODY A V NASTÚPENÍ CESTY EVANJELIA.

Akýkoľvek skutok, ktorý toto napomáha, je *skutkom pokánia* – a, mimochodom, naplnením výzvy k pokániu v piatky, počas Adventu a Veľkého pôstu a podobne.

Ak nás daný skutok k takémuto radikálnemu obráteniu nevedie, nie je to skutok pokánia – a ani nie je naplnením výzvy k pokániu v piatky, počas Adventu a Veľkého pôstu a podobne.

V lepšom prípade je to aspoň sebazápor.

V horšom (a častejšom) je to len formalizmus, folklórna tradícia, ktorú zachovávame práve preto, že od nás nevyžaduje v podstate žiadnu námahu a už vôbec nie nejakú zmenu života. Naopak, dáva nám ten „pekný“ farizejský pocit toho, akí že sme to dobrí a zásadoví, všetko dodržiavajúci kresťania, ako to my „všetko zachovávame“, „to by ani inak nemohlo byť“ a podobne.

Tradičné „zdržiavanie sa mäsa“ v piatky, tak, ako sa na Slovensku bežne praktizuje, je toho žiarivo temným príkladom...